

Investigating the Quality of Schools and
Identifying Related Affecting Factors: A Mixed
Method Research

بررسی کیفیت مدارس و شناسایی عوامل مؤثر
بر آن: پژوهشی ترکیبی

Pahang, N.¹, Mahdioun, R.^{2*} and Yarigholi, B.³

نظام‌الدین پاهنگ^۱، روح‌اله مهدیون^{۲*} و بهبود یاریغلی^۳

Received: 06/07/2017
Accepted: 17/08/2017

دریافت مقاله: ۹۶/۰۴/۱۵
پذیرش مقاله: ۹۶/۰۵/۲۶

Abstract

The aim of this study was to identify factors affecting the quality of schools from the perspective of educator experts and check the status quo from students' perspective. This study includes a mixed methods of sequential exploratory strategy. The qualitative and quantitative phase analysis, and custom content beside descriptive survey were used. Study participants in the qualitative stage were education experts, teachers with more than ten years of working experience, school principals with more than 7 years of experience, among whom 20 people were chosen purposefully to carry out in-depth interviews. Coding was used to analyze data. The results indicated 25 subcategories and 10 categories including: 1. environmental factors, 2. Teacher Features, 3-facilities and equipment. 4.Principal, 5. characteristics of students, 6-human relations 7. Family, 8. Educational goals, 9. sources, 10. Teaching method. The quantitative study was based on data obtained from a questionnaire that were performed among 288 secondary students from Azarshahr who were selected by simple random sampling. Results showed that the mean concerning the quality of schools is significantly higher than the average and quality of schools is in good condition but two categories of facilities and equipment and educational goals and content of teaching were lower than the average.

Key words: quality of schools, education experts, students and and mixed methods.

چکیده

هدف این پژوهش شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت مدارس از دیدگاه متخصصان تعلیم و تربیت و بررسی وضعیت موجود کیفیت مدارس از دیدگاه دانش‌آموزان است. این پژوهش ترکیبی از نوع راهبرد اکتشافی متوالی است. در مرحله کیفی از روش تحلیل محتوای عرفی و در مرحله کمی از تحقیق پیمایشی- توصیفی استفاده شده است. مشارکت‌کنندگان پژوهش حاضر در مرحله کیفی متخصصان تعلیم و تربیت، معلمان با تجربه بیش از ده سال سابقه کار، مدیران مدارس با بیش از ۷ سال سابقه کار بودند که تعداد ۲۰ نفر به صورت هدفمند جهت مصاحبه عمیق انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از کدگذاری استفاده شد. نتایج ۲۵ مقوله‌های فرعی و ۱۰ مقوله اصلی را احصا نمود که عبارتند از: ۱- عوامل محیطی، ۲- ویژگی‌های معلم، ۳- امکانات و تجهیزات، ۴- مدیر مدرسه، ۵- ویژگی‌های دانش‌آموز، ۶- روابط انسانی، ۷- خانواده، ۸- اهداف آموزشی و محتوای تدریس، ۹- منابع، ۱۰- روش تدریس. براساس داده‌های به دست آمده بخش کیفی، پرسشنامه‌ای ساخته شد و بین ۲۸۸ نفر از دانش‌آموزان متوسطه پسرانه شهر آذرشهر که به صورت نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده بودند، اجرا شد. نتایج نشان داد که میانگین وضعیت موجود کیفیت مدارس به صورت معناداری بالاتر از میانگین متوسط جامعه است و در وضعیت مطلوب است. دو عامل امکانات و تجهیزات و عامل اهداف آموزشی و محتوای تدریس پایین‌تر از میانگین متوسط جامعه و نامطلوب بودند.

کلید واژگان: کیفیت مدارس، متخصصان علوم تربیتی، دانش‌آموزان و پژوهش ترکیبی

۱. کارشناس ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

۲. استادیار دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

۳. استادیار دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

* نویسنده مسؤول:

مقدمه

هر جامعه برای بقای و تداوم حیات خود، ناگزیر به رفع برخی نیازهای اساسی نظیر نیازهای اقتصادی، زاد و ولد، آموزش و پرورش و ایجاد نظم و امنیت عمومی بوده است. بنابراین در جهت رفع این نیازها به تدریج نهادهایی نظیر خانواده، آموزش و پرورش و... ایجاد شده‌اند. از بین نهادهای اجتماعی نهاد آموزش و پرورش قدمتی چند هزار ساله دارد. بنابراین آموزش و پرورش به‌عنوان مهم‌ترین نهاد اجتماعی برآمده از متن جامعه و در عین حال سازنده و تکامل‌دهنده آن است و تأثیر آن در پیشرفت جامعه، امری کاملاً محسوس است. آموزش و پرورش، مسؤولیت‌های بزرگی برای تحقق اهداف فردی و اجتماعی برعهده گرفته است و به‌عنوان بهترین فرصت برای شکوفاسازی استعدادهای انسانی مطرح و موردنظر متخصصین و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت بوده است (شاهدوستی، ۱۳۹۰).

هدف تمامی نظام‌های آموزشی، برپا کردن مدارس خوب و با کیفیت است. کیفیت مدارس مستلزم تلاش و کار جمعی و هماهنگی کلیه پارامترهای داخلی و خارجی نظام مدرسه است. از میان بخش‌های گوناگونی که در آموزش و پرورش به‌طور رسمی فعال هستند، مدرسه‌ها عموماً و دوره متوسطه خصوصاً، به‌عنوان یک نهاد اجتماعی حساس، نقش مهمی در تحقق هدفهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی برعهده دارند و لازمه تحقق این هدفها، ایجاد و تقویت محیط‌های جذاب و با کیفیت است (ربیعی، ۱۳۸۷: ۱۱۲).

مدارس به‌عنوان پایدارترین شکل نهاد آموزش و پرورش همواره در معرض پرسش‌هایی در قبال کیفیت خود بوده‌اند. تحقق مدرسه‌ی با کیفیت در ترکیب با مفهوم مدیریت کیفیت، سازه‌ای گسترده و چند بعدی است که مستلزم بازاریابی ساختار مدارس و بهبود محصولات و خدمات مدرسه، مشارکت همه جانبه و ایجاد فضای اطمینان بخش برای همه گروه‌های ذی‌نفع مدرسه است (خلخالی و قهرمانی، ۱۳۹۱). کیفیت مدارس و عوامل مؤثر بر آن مسأله‌ای بسیار مهم است که مرکز توجه متخصصان تعلیم و تربیت بوده است. عواملی همچون خانواده، محیط زندگی، مدرسه و خدمات مدرسه، معلمان، مدیران، برنامه آموزشی (شاهدوستی، ۱۳۹۰) دانش‌آموز، قوانین و مقررات مدرسه، جو مدرسه، فرهنگ مدرسه، انتظارات جامعه از مدرسه (لای و چینگ، ۲۰۱۱) نیروی انسانی متخصص و متعهد، مدیریت آموزشی قوی، ویژگی‌های فراگیران، فرایندهای یادگیری و یاددهی (حبیبی و همکاران، ۱۳۹۲)، همچنین کیفیت معماری در محیط‌های یادگیری (خسروجردی و محمودی، ۱۳۹۲). محققان به پیچیدگی ارتباط بین شکل و خواص فیزیکی مدارس و آموزش و یادگیری را پی برده‌اند. در واقع فضای ظاهری خوب و کافی، تجهیزات و میز

و صندلی مناسب، محیط تمیز و منظم، باعث احساس خوب دانش‌آموزان شده و در نتیجه در آموزش و یادگیری تأثیرگذار است (یولین و تسچنین - موران، ۲۰۰۷). این عوامل و خیلی از عوامل دیگر در اثر بخشی کیفیت مدارس دخیل‌اند. پس باید همه عوامل در نظر گرفته شوند جامعه اگر بخواهد همگام با پیشرفت علمی جهان حرکت کند باید نقش این عوامل بها دهد و هرگز از تأثیر عوامل چندگانه غافل نشود. زیرا که نادیده گرفتن عوامل فوق در حقیقت سرمایه‌گذاری بدون هدف و برنامه در آموزش است که به خسارات جبران‌ناپذیر در سرمایه‌های انسان منجر می‌شود (شاهدوستی، ۱۳۹۰).

مهم‌ترین مسائل آموزش و پرورش به‌طور اعم و آموزش متوسطه به‌طور اخص جمع‌آوری شده که بعضی از آن عبارتند از: نداشتن سیاست‌های اصولی برای حفظ، نگهداری و ارتقای کیفی و شغلی نیروی انسانی، تمرکز اداری قابل توجه و تنگناهای اداری، ارائه ندادن آموزش‌های ضمن خدمت با کیفیت مطلوب، بی‌توجهی به سبک یادگیری و ویژگی‌های شخصیتی شاگردان، یکسان بودن روش‌ها و امکانات آموزش با نیازهای اقتصادی - اجتماعی جامعه، غیراستاندارد بودن فضای آموزشی، عدم استفاده‌ی پیوسته و پویا از وسایل کمک آموزشی، عدم تحقق هدف‌ها و مأموریت‌ها، دشوار شدن برنامه‌ریزی و بودجه‌بندی به علت رشد متناسب منابع با نیازهای کمی و کیفی آموزش و پرورش، ضعف توان علمی و تخصصی معلمان و فقدان آموزش‌های تخصصی و مستمر، نبود شبکه‌ی تبادلات علمی تخصصی و کم‌توجهی به قلمرو حرفه‌ای - تخصصی مدیریت و رهبری آموزشی (کاکوجویاری، ۱۳۸۲). پس همه این مسائل ما را به فکر فرو می‌برد که دلیل این همه مشکلات مربوط به چه می‌تواند باشد؟ همه این مسائل به کیفیت مدارس بر می‌گردد. کیفیت نظام آموزشی نقش تعیین‌کننده‌ای در پیشرفت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و توسعه پایدار کشور دارد. بنابراین از اولویت ویژه‌ای برخوردار است. اقدام برای اصلاح کیفیت آموزشی مستلزم تحول در برنامه درسی، فرایند آموزشی - یادگیری و نحوه تدریس معلمان و مدیریت مدیران و ارزشیابی دانش‌آموزان می‌باشد. با توجه به شواهد آشکار در نارسایی کیفیت مدارس در هدایت رشد همه جانبه دانش‌آموزان، دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت باید به فکر چاره‌ای در این زمینه باشند (شاهدوستی، ۱۳۹۰). با توجه به اهمیت دیدگاه متخصصان تعلیم و تربیت نسبت به کیفیت مدارس برای شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت مدارس و همچنین دیدگاه دانش‌آموزان برای بررسی وضعیت موجود کیفیت مدارس، سؤال اصلی پژوهش این است که از دیدگاه متخصصان تعلیم و تربیت چه

عواملی بر کیفیت مدارس مؤثرند، همچنین دیدگاه دانش‌آموزان درباره‌ی وضعیت موجود کیفیت مدارس چگونه است.

شناسایی مؤلفه‌های کیفیت که محوری‌ترین موضوع این پژوهش را تشکیل می‌دهد با شناسایی این مؤلفه‌ها از دیدگاه متخصصان تعلیم و تربیت، مدیران، دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان تعلیم و تربیت می‌توانند کیفیت مدارس را بسنجند و عوامل مهم را تشخیص و به آن‌ها اولویت بدهند و خط فکری مناسبی را جهت بهبود فعالیت‌های مدارس داشته باشند و فعالیت‌های مدرسه‌ای را به‌گونه‌ای سامان بخشند که کیفیت پایدار تحقق یابد و این کار تنها از راه پدید آوردن مدارس کیفی در عمل امکان‌پذیر است. با توجه به اهمیت موضوع در این تحقیق قصد آن را خواهیم داشت ضمن شناسایی مؤلفه‌های کیفیت از دیدگاه متخصصان تعلیم و تربیت، به بررسی وضعیت موجود کیفیت مدارس از دیدگاه دانش‌آموزان بپردازیم. چون از طریق توجه به رضایت، ارزش نهادن به نظر آنها، با تأکید بر برنامه‌ریزی برای تأمین نیازهای آنان، بهبود عملکرد مدارس عملی خواهد شد.

سؤال اول: عوامل مؤثر بر کیفیت مدارس از دیدگاه متخصصان علوم تربیتی کدامند؟

سؤال دوم: وضعیت موجود کیفیت مدارس از دیدگاه دانش‌آموزان چگونه است؟

روش شناسایی پژوهش

پژوهش حاضر از طرح اکتشافی متوالی^۱ به‌عنوان راهبرد پژوهش استفاده کرده است. به این معنی که مرحله‌ی نخست آن از رویکردی کیفی (تحلیل محتوای کیفی عرفی) و مرحله دوم آن از رویکردی کمی تبعیت می‌کند (کرسول و کلارک، ۲۰۱۱ ترجمه کیامنش و سرایی، ۱۳۹۴).
مرحله‌ی کیفی: مراحل مختلف انجام شده در بخش کیفی (روش تحلیل محتوای کیفی): الف) طراحی سؤالات مصاحبه ب) انتخاب مشارکت‌کنندگان: نمونه‌گیری در پژوهش کیفی عمدی و ارادی بوده و نه احتمالی، که از میان اساتید تعلیم و تربیت دانشگاه‌های شهرستان تبریز و معلمان باتجربه بیش از ده سال سابقه‌ی کار، مدیران مدارس با بیش از ۷ سال سابقه از میان شهرستان تبریز انتخاب شدند. مصاحبه تا آن‌جا ادامه پیدا نمود که احساس شد جواب‌های ارائه شده مشابهت با پاسخ‌های قبلی داشته و چیزی به یافته‌ها اضافه نمی‌کنند و اصطلاحاً یافته‌های مصاحبه به حد اشباع^۲ رسیده است. ج) ضبط و پیاده‌سازی مصاحبه‌ها. د) تحلیل داده‌های کیفی (کدگذاری مصاحبه‌ها).

^۱The explanatory sequential design

^۲Saturation

در مورد فرآیند تحلیل داده‌ها در بخش کیفی باید گفت که ابتدا با تفکیک متن مصاحبه به عناصر دارای پیام در داخل خطوط یا پاراگراف تلاش شد و با استفاده از کدگذاری باز مفاهیم استخراج شدند و مرحله بعدی با استفاده از کدگذاری محوری، مفاهیم در قالب مقوله‌های بزرگ‌تری قرار گرفتند و سعی شد که مقولات در قالب دسته‌های بزرگ مفهومی طبقه‌بندی گردند. در این مرحله ابتدا مقوله اصلی تعیین شد سپس سایر مقوله‌ها دسته‌بندی شدند. لازم به ذکر است که کدهای باز اولیه بسیار زیاد بودند ولی بعد از هر مرحله طبقه‌بندی و بررسی داده‌ها مفاهیم تکراری حذف و مفاهیم مشابه در هم ادغام شدند (ایمان و نوشادی، ۱۳۹۰).

مرحله کمی: برای گردآوری داده‌های موردنیاز در خصوص ارزیابی کیفیت مدارس، پرسشنامه‌ی ۶۰ سؤالی تدوین گردید. در تدوین این پرسشنامه جهت حفظ روح زنده حاکم بر پژوهش از مصاحبه استفاده شده و تمامی سؤالات بر اساس کدهای باز و محوری استخراج شده‌اند. گویه‌های پرسشنامه بر طیف ۵ درجه‌ای لیکرت، از خیلی مخالفم (۱) تا خیلی موافقم (۵) تنظیم شده بود. در این پرسشنامه برای گردآوری اطلاعات، ویژگی‌های جمعیت شناختی (جنسیت، پایه تحصیلی و نوع مدرسه) و ۶۰ سؤال وجود داشت. برای بررسی روایی محتوایی پرسشنامه، بعد از تهیه پرسشنامه براساس کدهای باز، از نظرات ۷ نفر از اساتید، صاحب‌نظران و متخصصان تعلیم و تربیت استفاده شده و نظرات آنان اعمال گردید و به‌منظور اطمینان از پایا بودن پرسشنامه و همسانی درونی سؤال‌ها، ضریب آلفای کرونباخ برای نمونه مقدماتی (۴۰ نفر) محاسبه شد. مقدار آلفای به‌دست‌آمده ۰/۷۸۹ حاکی از قابلیت اطمینان پرسشنامه و همسانی درونی گویه‌ها است.

جامعه آماری این پژوهش در بخش کمی شامل کلیه دانش‌آموزان پسرانه متوسطه‌ی دوم مشغول به تحصیل آموزش و پرورش شهرستان آذرشهر در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ می‌باشند. حجم جامعه‌ی آماری ۱۲۰۰ نفر است. در این تحقیق حجم نمونه براساس جدول مورگان تعیین گردید. با توجه به جامعه‌ای به حجم ۱۲۰۰ نفر براساس جدول مذکور، نمونه‌ای به حجم ۲۸۸ نفر برای انجام تحقیق حاضر انتخاب شد. در پژوهش حاضر، روش نمونه‌گیری به‌کار گرفته شده، روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبتی است.

جدول (۱): توزیع فراوانی و درصدی (جامعه و نمونه) آماری مدارس براساس نوع مدرسه

نوع مدرسه	جامعه		نمونه	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد
عادی	۶۵۰	۵۴/۱۶	۱۵۶	۵۴/۱۶
نمونه	۳۰۰	۰/۲۵	۷۲	۰/۲۵
شاهد	۲۵۰	۲۰/۸۴	۶۰	۲۰/۸۴

۰/۱۰۰	۲۸۸	۰/۱۰۰	۱۲۰۰	جمع کل

یافته‌ها

سؤال یک: عوامل مؤثر بر کیفیت مدارس از دیدگاه متخصصان تعلیم و تربیت چه می‌باشند؟ برای پاسخ به این سؤال، متخصصان تعلیم و تربیت مورد مصاحبه قرار گرفتند و مصاحبه‌ها با روش تحلیل محتوای عرفی تجزیه و تحلیل شدند و پس از کدگذاری باز و محوری، به ۲۴۸ مفهوم اولیه، ۲۸ بعد و ۱۰ عامل رسیدیم که در جدول (۲) نشان داده شده است.

جدول (۲): عوامل و ابعاد مؤثر بر کیفیت مدارس

عوامل	ابعاد	مفاهیم اولیه
۱-عوامل محیطی کیفیت مدارس	الف) فرهنگ و نگرش جامعه	فرهنگ نگرش جامعه در رابطه با علم جایگاه علم و سواد در جامعه نگرش جامعه به شأن و مقام معلم توجه به جهانی شدن فرهنگ لحاظ عوامل فرهنگی در تدوین اهداف متأثر بودن دانش‌آموزان از فرهنگ جامعه و رسانه‌ها نشأت‌گیری بی‌انگیزگی دانش‌آموزان از جو اجتماعی ارتباط بین آموخته‌های دانش‌آموزان و نیازهای جامعه
	ب) اقتصاد	ارتباط بین تحصیلات و بازار کار وضعیت اقتصادی جامعه و خانواده‌ها توجه به بازار کار در انتخاب رشته دانش‌آموزان نبود استخدام و بازار کار عامل بی‌انگیزگی دانش‌آموزان
	ج) مؤسسات آزاد آموزشی	تأثیر مثبت و منفی مؤسسات آزاد آموزشی مؤسسات تقویت‌کننده آموزش‌های رسمی مؤسسات عامل بدبینی نسبت به مدارس نقش کمک‌کننده‌ی مؤسسات آزاد آموزشی همکاری مدارس با مؤسسات آزاد کنترل مؤسسات آزاد
	د) سیاست‌گذاری آموزشی	سیاست‌های نظام آموزشی

تأثیر سیاست‌ها کشوری بر کیفیت مدارس برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری توسط متخصصان تعلیم و تربیت تجدیدنظر در قوانین و مقررات آموزشی عدم تمرکز در نظام آموزشی		
انتقادپذیری در مقابل دانش‌آموزان اعتماد به نفس معلم منش و اخلاق صبر و حوصله تعهد سازمانی و اخلاقی انتقادپذیری در مقابل دانش‌آموزان منظم نیاوردن مشکلات شخصی به کلاس درس درک ارزش و مقام معلم ویژگی‌های ظاهری دلسوز بودن معلم انگیزه و عشق به کار معلمی وجود انسانیت در معلم توانایی نفوذ در دانش‌آموزان توانایی محبوب شدن برای دانش‌آموز داشتن فن بیان خوب معلم الگوی اجتماعی، رفتاری و ظاهری دانش‌آموزان	الف) ویژگی‌های ظاهری و شخصیتی	۲- ویژگی‌های معلم
آگاهی معلمان از اصول تعلیم و تربیت و اصول یادگیری توانایی ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان متخصص در رشته‌ی مورد تدریس میزان مطالعه، تحقیق، علم و آگاهی معلم خبرگی داشتن اطلاعات عمومی و تخصصی به‌روز بودن معلم آشنایی با روش‌های تدریس، فناوری و فناوری‌ها معلمان آگاه به مسائل تربیتی و روانشناسی	ب) ویژگی‌های تخصصی معلمی	

تجربه‌ی علمی معلم توانایی تربیت انسان در ابعاد مختلف نگرش معلمان در مورد امکانات و تجهیزات حرفه‌ای بودن کار معلم توانایی تدریس آگاهی از مسائل و مشکلات دانش‌آموزان توانایی حل مسائل دانش‌آموزان داشتن مهارت کلاس داری آشنایی با فنون مشاوره و راهنمایی توانایی کاربردی کردن محتوای تدریس توانایی در چگونگی ارائه‌ی تکلیف توانایی ارتباط دادن درس با مسائل روز برای ایجاد انگیزه توانایی در مشارکت دادن دانش‌آموز هنرمند و متخصص در مدیریت کلاس		
جایگاه اجتماعی معلمان در جامعه قدرت اقتصادی معلم راضی بودن معلم از وضعیت موجود، افزایش شأن و مقام اجتماعی معلم ایجاد شرایط برای خود شکوفایی معلمان توجه به عامل انگیزشی معلمان تضمین نیازهای معلمان افزایش حقوق معلمان ایجاد عدالت در حقوق معلمان افزایش انگیزش معلمان از نظر مالی اهمیت دادن به جایگاه و مقام معلم	ج) جایگاه اجتماعی - اقتصادی معلم	
گزینش معلمان براساس علاقه و تخصص تغییر در معیارهای استخدام آموزش و پرورش انتخاب ملاک‌ها و معیارهای مناسب برای گزینش معلمان گزینش معلمان براساس استعداد معلمی تعدیل معلمان بی‌صلاحیت آزمون عملی معلمان در دوره استخدام آزمایشی جذب معلمان با انگیزه معلمی	د) شرایط استخدامی معلمان	

استخدام معلمان براساس تخصص استخدام معلمان از دانشگاه‌های معتبر		
کیفیت معلم ورودی دوره‌های ضمن خدمت مناسب برای معلمان توانمند کردن و توسعه‌ی شایستگی معلمان آموزش مداوم معلمان	ه (تربیت معلم، آموزش ضمن خدمت و توانمندسازی معلمان	
ساخت مدرسه براساس اصول علمی آموزش و پرورش کیفیت فضای مدرسه (فضای سبز، نظافت، نظم) فضای آموزش بانشاط (وجود امکانات ورزشی و تفریحی) فضای فیزیکی مناسب زمینه‌ساز یاددهی و یادگیری بافت و فضای استاندارد مدرسه خدمات مدرسه فضای ظاهری مناسب جذابیت مدارس امکانات ورزشی برنامه‌ی سالانه‌ی مدرسه برنامه هفتگی مدرسه دادن تغذیه مناسب در مدارس	الف) ویژگی‌های مدرسه	۳- امکانات و تجهیزات
فضای فیزیکی کلاس درس استاندارد بودن تعداد افراد کلاس تنظیم میزان وقت کلاس براساس نوع درس استاندارد بودن وقت کلاس (۵۰ دقیقه)	ب) کلاس درس	
تجهیزات، امکانات و فناوری‌های نوین مجهز به فناوری روز	ج) امکانات، تجهیزات و فناوری نوین	
ایجاد جو مثبت در مدرسه رهبر و انسانی رفتار کردن مدیر استفاده‌ی مدیر از روش‌های تیمی هنرمند بودن مدیر اعتماد مدیر به همکاران کمک، هدایت و کنترل معلمان و دانش‌آموزان توجه به عامل انگیزشی معلمان و دانش‌آموزان	الف) ویژگی‌های شخصیتی و انسانی مدیر	۴- ویژگی‌های مدیر

مدیر مدرسه به‌عنوان رهبر کارزماتیک اعتماد و روابط انسانی درست با زیردستان و تفویض اختیار براساس توانایی مدیر به‌عنوان حفظ‌کننده انگیزه‌ی معلمان تلاش و خلاقیت مدیر نگرش و دیدگاه‌های مدیر بینش مدیر تعهد سازمانی مدیر به‌عنوان پیشرو کیفیت در مدارس رابطه مدیر- معلم بر اساس اقتضا و بلوغ ایجاد جو مثبت و صمیمی در مدرسه ایجاد نظم در مدارس ایجاد جو مثبت در مدارس		
سطح سواد، مطالعه و پژوهش مدیر انتخاب عوامل اجرایی توسط مدیر مدرسه توانایی استفاده کردن از امکانات (داشتن استراتژی) آگاهی از مهارت‌های مدیریتی آشنایی با مالیه آموزشی و توانایی بودجه‌ریزی و کنترل هزینه‌ها تصمیم‌گیری و توانایی حل مسأله رابطه مدیر- معلم براساس اقتضا و بلوغ استفاده مدیر از همه‌ی منابع قدرت متخصص بودن مدیران مدارس دارای تفکر دستگاهی و راهبردی مدیر به‌عنوان محور عملکرد در مدرسه توانایی مدیر در مشاوره هنرمند بودن مدیر داشتن مهارت برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی قوی توانایی اجرای برنامه‌های آموزشی و تفریحی متخصص در تعلیم و تربیت انجام نظارت و کنترل صحیح مدارس	(ب) تخصص مدیر	

کیفیت دانش‌آموزان از نظر علمی علاقه و انگیزه‌ی دانش‌آموزان تقسیم دانش‌آموزان بین مدارس متفاوت جداسازی دانش‌آموزان استثنایی از عادی شخصیت دانش‌آموزان الگوگیری دانش‌آموزان تأثیرپذیر از تأثیرگذار توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان	الف) کیفیت دانش‌آموزان ورودی	
ازدواج زودهنگام عامل ترک تحصیل دانش‌آموزان دختر آسیب‌شناسی دانش‌آموزان تک والدین آسیب‌شناسی آموزش و پرورش	ب) موانع ادامه تحصیل	
تربیت دانش‌آموز براساس نیازهای دنیای مدرن دانش‌آموز و پر کردن اوقات و فراغت آن‌ها انتخاب رشته و هدایت تحصیلی دانش‌آموزان و در نظر داشتن سه برگ خرید در انتخاب رشته آموزش مسائل روزبه دانش‌آموزان استفاده از روش‌های تربیتی مطلوب و پرهیز از تنبیه کارآموزی دانش‌آموزان به صورت واقعی تشویق دانش‌آموزان به همکاری و دادن مسؤلیت ایجاد فضا و امکانات برای انجام فعالیت‌های دانش‌آموزی ایجاد تشکلهای و فعالیت‌های دانش‌آموزی موفقیت مدرسه در تربیت دانش‌آموزان تأثیرپذیر برنامه‌های فوق برنامه عامل ایجاد انگیزه و نشاط دانش‌آموزان	ج) تربیت فردی دانش‌آموزان	۵- ویژگی‌های دانش‌آموز
رابطه دموکراتیک علمی بین مدیر و معلمان انجام کارها به صورت مشارکتی و گروهی ارتباطات درون سازمانی روابط انسانی مناسب همکاری و مشارکت همه عوامل اجرایی در تحقق اهداف رابطه‌ی مدیر - معلم براساس بلوغ ایجاد انگیزه از طریق احترام اداره مدارس به صورت مشارکتی	الف) روابط مدیر - معلمان	۶- روابط انسانی

استفاده از اصول و روابط انسانی در اداره‌ی مدارس استفاده از اصول و روابط انسانی در اداره‌ی مدارس		
رابطه متقابل و حرفه‌ای بین معلم و دانش‌آموز تمایز قائل شدن بین رفتارهای مقتضای سن با هنجارشکنی دانش‌آموزان استفاده از روش‌های تربیتی برای از بین بردن بی‌نظمی داشتن ارتباط صمیمی عوامل اجرایی مدرسه با دانش‌آموزان در ایجاد انگیزه دادن شخصیت به دانش‌آموز	ب) روابط معلم- دانش‌آموز	
رابطه تنگاتنگ بین معلم و اولیای دانش‌آموزان اهتمام مدرسه در تذکر اولیا مشارکت اولیاء در امور مدرسه آگاهی خانواده‌ها از برنامه‌های مدرسه ارتباط مستمر خانواده با مدرسه برگزاری انجمن اولیا و مربیان به صورت واقعی نه تشریفاتی آموزش اولیا در مدارس و دادن اطلاعات و آگاهی‌های لازم.	الف) روابط خانواده با مدرسه	۷- خانواده
خانواده‌ها زمینه‌ساز تربیت خانواده‌ها (تحصیل کرده، خانواده‌های فقیر و روستانشین، شهری) اولیا آگاه به مسائل اولیا زمینه‌ساز آرامش در خانه نگرش و سطح سواد والدین دانش‌آموزان	ب) ویژگی‌های اولیا	
تدوین اهداف با توجه به نیازهای دانش‌آموزان و جامعه روانشناسی در تدوین اهداف رفتارشناسی در تدوین اهداف استفاده از نکات انسان‌شناسی در تدوین اهداف مسائل بنیادین حقوقی و اجتماعی در تدوین اهداف توجه به کثرت‌گرایی در تدوین اهداف توجه به تفکر، حل مسأله، خلاقیت، انتقادپذیری و کارآفرینی در تدوین اهداف	الف) منابع تدوین اهداف	۸- اهداف آموزشی و محتوای تدریس

توجه به معیارهای کیفی در تدوین اهداف تعیین اهداف براساس همه‌ی جوانب تربیتی توجه به هنر و موسیقی در تعیین اهداف توجه به برنامه درسی پنهان تعیین اهداف درس براساس سطوح یادگیری تأکید بر کیفیت نه کمیت در تدوین اهداف توجه به مهارت‌های اجتماعی در تدوین اهداف توجه به فعالیت‌های غیر شناختی		
واقع‌بینی در تدوین اهداف فاصله و شکاف بین اهداف و واقعیت تدوین اهداف واقعی و دست‌یافتنی سلیقه‌ای عمل نکردن در اجرای اهداف ارزیابی میزان دستیابی به اهداف اجرای درست اهداف و برنامه‌های آموزش و پرورش مقایسه اهداف با برون دادها برای ارزیابی کیفیت	(ب) ویژگی‌های هدف	
تدوین کتاب‌های درسی براساس نیازهای دانش‌آموزان تدوین محتوا براساس نیازهای جامعه توانایی ارتباط محتوا با زندگی و جامعه توجه به فرهنگ و قومیت‌ها در تدوین محتوای درسی	(ج) منابع تدوین محتوای درسی	
عوامل اجرایی مناسب (مدیر، معاون و معلمان) نیروی انسانی متخصص، آموزش‌دیده، کارآمد، خلاق استخدام براساس شایستگی نه رابطه‌ای تقسیم امکانات و نیروی انسانی به‌صورت عادلانه در مدارس استفاده از تخصص کارکنان نیروی انسانی کافی (مشاور، پرورشی) تقسیم مناسب معلمان بین مدارس متفاوت	(الف) کیفیت نیروی انسانی مدارس	۹- منابع
بودجه و سرانه دانش‌آموزی اختصاص یافته از طرف دولت حمایت‌های مالی اولیا حمایت خیران تأثیر عوامل مالی بر همه‌ی عوامل کیفیت	(ب) منابع مالی مدارس	

عوامل مالی تسهیل‌کننده سایر عوامل کیفیت		
عملی و کاربردی کردن آموزش طراحی طرح درس مناسب استفاده از روش‌های تدریس فعال و نوین تدریس به صورت عینی دانش‌آموز محور بودن تدریس انتخاب از روش‌های مختلف تدریس براساس مقتضیات تدریس مناسب و گفتن کاربردهای درس	الف) فنون و روش‌های تدریس	
توانایی استفاده کردن از امکانات نگرش معلمان نسبت به فناوری‌های آموزشی فرهنگ استفاده از فناوری نوین در آموزش استفاده از رسانه‌ها در آموزش استفاده از چندرسانه‌ای تا در آموزش استفاده از رسانه‌های عمومی در آموزش عملی و کاربردی کردن آموزش تأکید بر حواس مختلف در آموزش افزایش بازدهی با انتخاب صحیح ابزارهای کمک‌آموزشی	ب) استفاده از تکنوژی آموزشی	۱۰- روش تدریس

جدول (۳): عوامل مؤثر بر کیفیت مدارس از دیدگاه متخصصان تعلیم و تربیت

۶- روابط انسانی در مدرسه ۷- خانواده ۸- اهداف آموزشی و محتوای تدریس ۹- منابع (مالی و انسانی) ۱۰- روش تدریس	۱- عوامل محیطی کیفیت مدارس ۲- ویژگی‌های معلم ۳- امکانات و تجهیزات ۴- مدیر مدرسه ۵- ویژگی‌های دانش‌آموز

سؤال دوم: وضعیت موجود کیفیت مدارس از دیدگاه دانش‌آموزان چگونه است؟
با توجه به جدول ۴ مقدار عددی ضریب معناداری مؤلفه‌های عوامل محیطی، ویژگی‌های معلم، ویژگی‌های مدیر، ویژگی‌های دانش‌آموز، روابط انسانی، خانواده، نیروی انسانی، روش تدریس و عوامل مالی، کمتر از ۰/۰۵ بوده است و میانگین نمرات این مؤلفه‌ها بالاتر از میانگین مفروض (۳)

می‌باشند و تفاوت معناداری بین دو میانگین (میانگین مفروض (۳) و میانگین نمونه) وجود دارد پس نتیجه می‌گیریم که میزان کیفیت مدارس آذرشهر در زمینه‌های عوامل محیطی، ویژگی‌های معلم، ویژگی‌های مدیر، ویژگی‌های دانش‌آموز، روابط انسانی، خانواده، نیروی انسانی، روش تدریس و عوامل مالی در حد مطلوبی قرار دارند. اما مقدار عددی ضریب معناداری مؤلفه‌های امکانات و تجهیزات و اهداف آموزشی و محتوای درسی بیشتر از ۰/۰۵ بوده است و میانگین نمرات این مؤلفه‌ها پایین‌تر از میانگین مفروض (۳) می‌باشند و تفاوت معناداری بین دو میانگین (میانگین مفروض (۳) و میانگین نمونه) وجود ندارد پس نتیجه می‌گیریم که میزان کیفیت مدارس آذرشهر در زمینه‌های امکانات و تجهیزات و اهداف آموزشی و محتوای درسی در حد مطلوبی نیستند.

جدول (۴): آزمون‌های t تک نمونه‌ای برای مؤلفه‌های کیفیت مدارس

مؤلفه‌های کیفیت	مقدار کل	انحراف استاندارد	میانگین	مقدار t	درجه آزادی	ضریب معناداری
عوامل محیطی	۲۸۸	۰/۵۵	۳/۲۷	۸/۳۱	۲۸۷	$P < ۰/۰۰۱$
ویژگی‌های معلم	۲۸۸	۰/۶۳	۳/۳۳	۸/۳۱	۲۸۷	$P < ۰/۰۰۱$
امکانات و تجهیزات	۲۸۸	۰/۷۶	۲/۹۷	-۰/۵۸	۲۸۷	۰/۵۶
ویژگی‌های مدیر	۲۸۸	۰/۹۲	۳/۸۵	۱۵/۵۶	۲۸۷	$P < ۰/۰۰۱$
ویژگی‌های دانش‌آموز	۲۸۸	۰/۷۶	۳/۳۷	۸/۱۴	۲۸۷	$P < ۰/۰۰۱$
روابط انسانی	۲۸۸	۰/۷۷	۳/۷۱	۱۵/۸۰	۲۸۷	$P < ۰/۰۰۱$
خانواده	۲۸۸	۰/۷۹	۳/۸۲	۱۷/۷۹	۲۸۷	$P < ۰/۰۰۱$
اهداف آموزشی و محتوای تدریس	۲۸۸	۱/۰۳	۲/۹۱	-۱/۵۴	۲۸۷	۰/۱۲
روش تدریس	۲۸۸	۱/۰۶	۳/۱۸	۲/۹۴	۲۸۷	$P < ۰/۰۰۱$
منابع	۲۸۸	۰/۹۲	۳/۲۵	۴/۶۸	۲۸۷	$P < ۰/۰۰۱$

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان داد که عوامل مؤثر بر کیفیت مدارس از دیدگاه متخصصان تعلیم و تربیت عبارتند از ۱- عوامل محیطی کیفیت مدارس، ۲- ویژگی‌های معلم، ۳- امکانات و تجهیزات، ۴- مدیر مدرسه، ۵- ویژگی‌های دانش‌آموز، ۶- روابط انسانی در مدرسه، ۷- خانواده، ۸- اهداف آموزشی و محتوای تدریس، ۹- منابع (مالی و انسانی) و ۱۰- روش تدریس، پژوهشی دقیقاً با چنین سؤالی انجام نشده است اما نتایج این پژوهش با برخی از پژوهش‌ها به‌نوعی همسو است از آن جمله: میرغفوری و شعبانی، محمدی و منصوری محمدآبادی (۱۳۹۵)، که ۲۳ عامل مؤثر بر کیفیت

خدمات آموزشی را شناسایی کردند که ۶ مورد از این عوامل (۱- استفاده از مدرسان بادانش و تجربه کافی ۲- ایجاد فضای آموزشی کافی (آزمایشگاه، کلاس‌های درسی) ۳- منابع مالی ۴- همکاری و کار گروهی (روابط انسانی)، ۵- به‌روزر بودن مدرسان، ۶- تبیین دقیق استراتژی‌های تدریس و یادگیری برای مشارکت‌کنندگان در دوره‌های آموزشی)، عباسی (۱۳۹۳) به دو عامل ۱- کیفیت خدمات فیزیکی و ۲- اطمینان خاطر و همدلی در مدارس (روابط انسانی) اشاره کرده است. ایزدی، هاشمی و بر زمینی (۱۳۹۱)، به ۱۰ عامل بر شاداب سازی مدارس اشاره کرده است که این عوامل می‌توانند بر کیفیت مدارس تأثیرگذارند که عبارت‌اند از ۱- عوامل فیزیکی (رنگ، نور، چیدمان صندلی)، ۲- معلمان (پوشش ظاهری) ۳- تأسیسات و امکانات ۴- روش تدریس ۵- اهداف ۶- استفاده از وسایل کمک‌آموزشی ۷- محتوای تدریس و نحوه نگارش کتاب‌های تدریس ۸- گروه‌بندی دانش‌آموزان (ویژگی‌های دانش‌آموزان) ۹- سبک مدیریت مدرسه ۱۰- جو عاطفی و غیررسمی بین همکاران (روابط انسانی). عباسی (۱۳۹۳)، فضل‌ی (۱۳۸۹)، عوامل ورودی‌های نظام آموزش (دانش‌آموزان)، عوامل محیطی و فیزیکی، عوامل مالی، محتوا و فرایندهای آموزشی را در کیفیت آموزشی مؤثر می‌داند. لطف عطا (۱۳۸۷)، از عوامل محیطی و فیزیکی کیفیت مدارس نام می‌برد که عبارت‌اند از (۱- سروصدا ۲- راهروها و دیوارها ۳- رنگ‌ها در فضای آموزشی ۴- فضای ورودی مدرسه ۵- کلاس و مبلمان، ۶- روشنایی ۷- ارتباط درون و بیرون ۸- محوطه). یولین و تسکین موران (۲۰۰۷)، به کیفیت امکانات و جو مدرسه (روابط انسانی)، انکیوب، به عامل معلم، منابع مالی، وضع مدرسه (محل احداث) و برنامه درسی اشاره کرده‌اند. استپنیتسکی^۱ (۲۰۰۴) به رابطه‌ی معلم - دانش‌آموز (روابط انسانی)، معلمان و ویژگی‌های دانش‌آموزان پرداخته است. جمادی و ریس^۲ (۲۰۰۴) به ویژگی‌های دانشجویان، ویژگی‌های اساتید، مواد، تجهیزات و امکانات، که در کارایی نسبی مؤسسات آموزشی مؤثرند نام‌برده است. با توجه به اینکه عوامل زیادی در کیفیت مدارس دخیل‌اند پس توجه به همه‌ی عوامل امری ضروری است و باید به همه‌ی عوامل کیفیت مدارس به‌صورت تفکر سیستمی نگاه کنیم تا نگاهمان به کیفیت مدارس به‌صورت تک‌بعدی نباشد.

نتایج سوال دوم نشان داد که میانگین وضعیت موجود کیفیت مدارس آذرشهر درزمینه‌ی عوامل محیطی در حد مطلوبی قرار دارد. اگرچه پژوهشی دقیقاً با عنوان این سؤال پژوهشی یافت نشد، ولی تا حدودی می‌توان نتایج یافته‌های این تحقیق را با تحقیقات: مهر علی زاده، رومیانی و پارسا (۱۳۹۱)؛ از عوامل محیطی که می‌تواند بر کیفیت مدارس تأثیر بگذارد شهری و روستایی بودن دانش‌آموز است که عملکرد دانش‌آموزان شهری همواره نسبت به دانش‌آموزان روستایی در

^۱ Stupnytskyy

^۲ Joumady & Ris

سطح بهتری بوده است، لینکوو (۲۰۰۶)؛ خصوصی سازی، عدم تمرکزگرایی و مشارکت شهروندان، سه استراتژی هستند که توسط بانک جهانی برای کنترل هزینه ها و بهبود آموزش و پرورش تعیین شده است. همسو دانست. میزان کیفیت مدارس آذرشهر در زمینه‌ی مؤلفه‌ی ویژگی‌های معلم در حد مطلوبی قرار دارد. اگرچه پژوهشی دقیقاً با عنوان این سؤال پژوهشی یافت نشد، ولی تا حدودی می‌توان نتایج یافته‌های این تحقیق را با تحقیقات میر غفوری و همکاران (۱۳۹۵)؛ از عوامل مؤثر بر بهبود کیفیت خدمات آموزشی استفاده از مدرسان باتجربه است که باید در وهله اول بر آن‌ها تأکید شود، فضلی (۱۳۸۹)؛ یکی از عوامل مهم کیفیت آموزش، را معلم می‌داند، شیبانی و افلاکی فرد (۱۳۹۳)؛ مشخصات فردی دبیر و مشخصات علمی دبیر بر کیفیت آموزشی تأثیر به‌سزایی دارند، ایزدی، هاشمی و بر زمینی (۱۳۹۱)؛ پوشش و ظاهر معلمان بر شاداب سازی مدارس مؤثرند. همسو است. میزان کیفیت مدارس آذرشهر در زمینه‌ی امکانات و تجهیزات در حد مطلوبی قرار ندارند. اگرچه پژوهشی دقیقاً با عنوان این سؤال پژوهشی یافت نشد، ولی تا حدودی می‌توان نتایج یافته‌های این تحقیق را با تحقیقات میر غفوری و همکاران (۱۳۹۵) مبنی بر اینکه از ۲۱ عامل مؤثر بر کیفیت خدمات آموزشی، ایجاد فضاهای آموزشی کافی (آزمایشگاه، کلاس‌های درسی) و شناخت نظام‌های نوین آموزشی و استفاده از آن‌ها در فرایند آموزش، که مربوط به امکانات و تجهیزات می‌باشند، نام می‌برد. فضلی (۱۳۸۹)، عوامل مؤثر بر کیفیت آموزشی را پنج مورد عنوان کردند که یکی از این عوامل محیط، است که باید امن، سالم، حمایت‌کننده و دارای منابع و تسهیلات کافی باشد. لطف عطا، (۱۳۸۷) بیان می‌کند که عوامل محیطی بر یادگیری تأثیر گذارند. عباسی (۱۳۹۳)، اظهار می‌دارد که امکانات و عوامل فیزیکی در مدارس غیردولتی بهتر از مدارس دولتی است و علت این امر به خصوصی بودن مدارس برمی‌گردد. ایزدی، هاشمی و بر زمینی (۱۳۹۱)، از عوامل مؤثر بر شاداب سازی مدارس عوامل فیزیکی مدارس نام می‌برند. همسو است. امکانات و تجهیزات در کیفیت مدارس حائز اهمیت است. مدرسه باید در فضایی مناسب، با روش و امکانات مطلوب و بر اساس نیازها، علایق و زمینه‌های علمی شاگردان تهیه شود و انجام پذیرد تا معلم در تدریس و شاگردان در یادگیری، احساس رغبت و انگیزه کنند و از فعالیت خود احساس لذت و رضایت نمایند. میزان کیفیت مدارس آذرشهر در زمینه‌ی مؤلفه‌ی ویژگی‌های مدیر مدرسه در حد مطلوبی قرار دارد. اگرچه پژوهشی دقیقاً با عنوان این سؤال پژوهشی یافت نشد، ولی تا حدودی می‌توان نتایج یافته‌های این تحقیق را با تحقیقات خسرو پور (۱۳۹۰) مبنی بر اینکه، بین میزان به‌کارگیری اصول مدیریت کیفیت و کار آیی مدیران مدارس همبستگی وجود

دارد. نتایج تحقیقات باهاموند و مدیا^۱ (۲۰۰۲) نشان داد؛ مدیرانی که مدارس آن‌ها اثربخشی کمتری داشت فرهنگ مدرسه‌ی آن‌ها بیشتر از نوع فرهنگ تهاجمی- تدافعی بود. ولی مدیرانی که مدارس آن‌ها اثربخشی بیشتری داشت فرهنگ آن‌ها بیشتر از نوع فرهنگ مشارکتی بود. ایزدی، هاشمی و بر زمینی (۱۳۹۱) عوامل مؤثر بر شاداب سازی مدارس عوامل سازمانی را بیان می‌کنند که از جمله این عوامل می‌توان به سبک مدیریت مشارکتی مدارس، تقسیم کار و تفویض اختیار، استفاده‌ی بجا از تشویق و تنبیه اشاره کرد، همسو دانست. میزان کیفیت مدارس آذرشهر درزمینه‌ی مؤلفه‌ی روابط انسانی در حد مطلوبی قرار دارد. اگرچه پژوهشی دقیقاً با عنوان این سؤال پژوهشی یافت نشد، ولی تا حدودی می‌توان نتایج یافته‌های این تحقیق را با تحقیقات حبیبی و همکاران (۱۳۹۰)؛ یکی از عوامل تأثیرگذار بر کیفیت خدمات آموزشی محیط است که باید امن، سالم، حمایت‌کننده باشد. علی زاده و سلیمی (۱۳۸۶)؛ بین فرهنگ سازمانی و بهبود کیفیت مدارس متوسطه با بهبود کیفیت همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. استپنیتسکی (۲۰۰۴)؛ رابطه معلم و دانش‌آموز، درصد معلمان داخلی، موجود بودن مراکز مشاوره دانش‌آموزان، ملحق شدن به مدارس خارجی و طبقه‌بندی دانش‌آموزان نقش بسیار مهمی در عملکرد مدارس دارند. ایزدی، هاشمی و بر زمینی (۱۳۹۱)؛ عوامل مؤثر بر شاداب سازی مدارس به عوامل سامانی از جمله (جو عاطفی و غیررسمی بین همکاران، نگرش مثبت و خوش‌بینی مسؤولان مدرسه نسبت به دانش‌آموزان) اشاره می‌کنند، همسو دانست. میزان کیفیت مدارس آذرشهر درزمینه‌ی عامل خانواده در حد مطلوبی قرار دارند. تحقیقی با عنوان این سؤال پژوهشی انجام‌شده باشد، یافت نشد ولی به‌صورت غیرمستقیم می‌توان این تحقیق را با تحقیق؛ خضری (۱۳۸۸)؛ تماس منظم و ارتباط خوب بین کارکنان مدرسه و والدین می‌تواند به پیشرفت آموزشی یادگیرندگان کمک کند، همسو دانست. میزان کیفیت مدارس آذرشهر درزمینه‌ی اهداف آموزشی و محتوای درسی در حد مطلوبی قرار ندارند. تحقیقی با عنوان این سؤال پژوهشی یافت نشد ولی به‌صورت غیرمستقیم می‌توان نتایج این تحقیق را با تحقیقات ایزدی، هاشمی و بر زمینی (۱۳۹۱)؛ اهداف باید دقیق و روشن بیان شوند و محتوای دروس با زندگی دانش‌آموزان همخوانی داشته باشد. فضلی (۱۳۸۹)؛ از عوامل مؤثر بر کیفیت آموزشی به محتوا اشاره می‌کند و بیان می‌کند که محتوا، بستر اکتساب مهارت‌های اساسی را فراهم می‌کند. علی زاده و سلیمی (۱۳۸۶)؛ توجه به اهداف درازمدت و کوتاه‌مدت و توجه به چشم‌انداز بلند در مدرسه، با بهبود کیفیت همبستگی مثبت و معناداری دارد. انکیوب^۲ (۲۰۰۹)؛ در تحقیقش دلایل پایین بودن نرخ قبولی و به‌طور کلی کارایی درونی مدارس را شامل روحیه پایین معلم، نبود منابع، دوری مدارس از محل سکونت دانش‌آموزان و عدم تناسب برنامه

^۱ Bahamonde & Mayday

^۲ Ncube

درسی طراحی شده با وضعیت مدارس روستایی می‌داند، همسو دانست. میزان کیفیت مدارس آذرشهر درزمینه‌ی مؤلفه‌ی روش تدریس در حد مطلوبی قرار دارد. اگرچه پژوهشی دقیقاً با عنوان این سؤال پژوهشی یافت نشد، ولی تا حدودی می‌توان نتایج یافته‌های این تحقیق را با تحقیقات میر غفوری و همکاران (۱۳۹۵)؛ از ۲۱ عاملی که بر کیفیت آموزشی مؤثرند می‌توان به تبیین دقیق استراتژی‌های تدریس و یادگیری برای مشارکت‌کنندگان در دوره‌های آموزشی، اشاره کرد، شیبانی و افلاکی فرد (۱۳۹۳)؛ روش‌های نوین تدریس و استفاده از فناوری‌ها و نرم‌افزارهای آموزشی، را از عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش می‌داند. ایزدی، هاشمی و بر زمینی (۱۳۹۱)؛ از عوامل مؤثر بر شادابی‌سازی مدارس به عوامل آموزشی اشاره می‌کند که عبارت‌اند از: روش‌های تدریس فعال و مشارکتی، بیان روشن و دقیق اهداف رفتاری، استفاده از رایانه، اینترنت، پاورپوینت و دیگر ابزار کمک‌آموزشی، ذاکری و همکاران (۱۳۹۰)؛ نگرش معلمان نسبت به کاربرد فناوری‌های نوین آموزشی در فرآیند تدریس مثبت است، خوشبخت و لطیفیان (۱۳۹۰)؛ تدریس معلم کیفیت تدریس، زمان و فرصت یادگیری بر عملکرد دانش‌آموزان در درس ریاضی مؤثر است.

با توجه به نتایج پیشنهاد می‌شود به عوامل مؤثر بر کیفیت مدارس به‌صورت تفکر سیستمی نگاه کرد و همه‌ی عوامل را به‌صورت سیستمی در نظر گرفت. تا هیچ‌یک از عوامل نادیده گرفته نشود و در ارزیابی کیفیت مدارس علاوه بر نشانگرها و شاخص‌های کمی (نرخ قبول، مردودی ..) به معیارهای کیفی (کیفیت تدریس، خلاقیت، مسئولیت‌پذیری) توجه شود. امکانات، تجهیزات و نیروی انسانی (معلمان) به‌صورت عادلانه در میان مدارس مناطق مختلف تقسیم‌بندی شود. در تدوین اهداف به کثرت‌گرایی (فرهنگ‌های مختلف، قومیت‌ها، زبان‌ها، مذهب‌ها و جغرافیا) توجه شود. در تدوین اهداف بیشتر تأکید بر کارهای عملی، کارگاهی و پژوهشی شود تا صرفاً بر مباحث تئوری و حفظی. نگرش و فرهنگ جامعه در رابطه شأن و مقام معلم تغییر کند که این امر از طریق حمایت‌های مالی دولت و فرهنگ‌سازی توسط رسانه‌های عمومی امکان‌پذیر است. آموزش ضمن خدمت معلمان براساس نیازسنجی (آموزش روش‌های نوین تدریس، آموزش نرم‌افزارها و برنامه‌های آموزشی جدید و ...) برگزار شود. معلمانی که استخدام می‌شوند بعد از دو سال آزمایشی اگر عملکرد خوبی نداشتند باید تعدیل گردند.

منابع

- ایزدی، صمد؛ هاشمی، سهیلا و بر زمینی، لیلا (۱۳۹۱)، بررسی عوامل مؤثر در شاداب‌سازی مدارس از دیدگاه دانش‌آموزان و اولیای مدرسه: با تأکید بر توسعه‌ی فرهنگی. *فصلنامه‌ی مطالعات توسعه‌ی اجتماعی فرهنگی*، ۱(۱): ۹۲-۱۱۸.
- ایمان، محمدتقی و نو شادی، محمودرضا (۱۳۹۰)، تحلیل محتوای کیفی، *مجله پژوهش*، ۳(۳): ۴۴-۱۵.
- جعفری، مصطفی؛ اصولی، سیدحسین؛ استان یاری، حسام؛ شیرازی‌منش، مزده و فهیمی، امیرحسین (۱۳۸۳)، *مدیریت کیفیت فراگیر (چاپ دوم)*، تهران: مؤسسه خدمات فرهنگی رسا.
- حبیبی، حمدالله؛ پرداختچی، محمدحسن؛ ابوالقاسمی؛ محمود و قهرمانی؛ محمد. (۱۳۹۲)، بررسی جو یادگیری محور مدرسه و ارتباط آن با اثربخشی مدرسه. *پژوهش‌های آموزش و یادگیری، دانشگاه شاهد*، ۲۰(۳): ۱۱۸-۱۰۱.
- خسرو پور، ابوالفضل (۱۳۹۰)، بررسی میزان اطلاع و به‌کارگیری روش و اصول مدیریت کیفیت گرا از سوی مدیران مقطع متوسطه آموزش پرورش شهر زاهدان و ارتباط آن با کار آیی مدیران مدارس، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- خسروجردی؛ نرجس و محمودی؛ مسعود. (۱۳۹۳)، مدرسه، خانه‌ای امن برای زندگی کردن و زندگی آموختن. نهمین سمپوزیوم پیشرفت‌های فناوری، مشهد، ۲۹ آبان، کمیون اول: همایش ملی معماری، شهرسازی و توسعه پایدار با محوریت خوانش هویت ایرانی -
- خضری، آناهیتا (۱۳۸۸)، نقش و جایگاه خانواده در آموزش و پرورش فراگیر، *تعلیم و تربیت استثنایی*، ۹۷(۱۱۹-۱۲۳).
- خلخال، علی؛ قهرمانی، شهربانو (۱۳۹۱)، مدیریت کیفیت جامع، پیش‌بینی مقدار نهادی سازی کیفیت در مدارس. *فصلنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۳(۲): ۱ تا ۲۰.
- خوشبخت، فریبا و لطیفیان، مرتضی (۱۳۹۰)، بررسی رابطه بین ویژگی‌های معلم، تدریس معلم و عملکرد ریاضی دانش‌آموزان. *روانشناسی معاصر*، ۶(۲): ۸۵-۹۷.
- ذاکری، علی‌رضا؛ حاجی خواجه لو، صالح رشید؛ افراپی، هادی و زن گوئی، شهناز (۱۳۹۰)، بررسی نگرش معلمان نسبت به کاربرد فناوری‌های آموزشی در فرآیند تدریس. *نشریه علمی پژوهشی فناوری آموزش*، ۶(۶): ۱۶۵-۱۶۰.
- ربیعی، مجید (۱۳۸۷)، مدیریت فرایند مدار در مدرسه، *مدارس*، ۳(۴): ۲۸-۲۳.
- شیبانی، سمیه و افلاکی فرد، حسین (۱۳۹۳)، بررسی عوامل مؤثر بر بهبود کیفیت آموزشی در مدارس راهنمایی شهرستان شیراز از دیدگاه دبیران، *نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان‌شناسی*.

- شاهدوستی، لیلا (۱۳۹۰)، نقش متغیرهای محیط‌های محیط‌خانه، پیشینه دانش‌آموز، جو مدرسه و فرایند تدریس در پیشرفت ریاضی دانش‌آموزان پایه سوم راهنمایی براساس مطالعات تمیز (۲۰۰۷)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان تبریز- ایران.
- عباسی، نوشین (۱۳۹۳)، ارزیابی و مقایسه کیفیت خدمات آموزشی ارائه‌شده در مدارس دولتی و غیردولتی از دیدگاه دانش‌آموزان، پایان‌نامه دانشگاه الزهراء- دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- علی زاده؛ قدرت‌الله و سلیمی، قربانعلی (۱۳۸۶)، رابطه‌ی فرهنگ‌سازمانی و بهبود کیفیت مدارس متوسطه‌ی شهر اصفهان، دانش و پژوهش در علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی ۲(۱۴): ۶۳-۷۰.
- فضلی، رخساره (۱۳۸۹). فضای کلاس و کیفیت آموزشی. رشد (آموزش/ابتدایی)، ۱۲(۸): ۲۳-۲۰.
- قانون برنامه‌ی چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۸۸-۱۳۸۴.
- کاکوجویباری، علی اصغر؛ سلسبیلی، نادر و پرتو، ناصر (۱۳۸۲)، سند و منشور اصلاح نظام آموزش و پرورش ایران، پیش‌نویس دوم. نشر، وزارت آموزش و پرورش، پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- کرسول، جان دلبلیو. و کلارک، پلانو، ویکی (۲۰۱۱)، روش‌های پژوهش ترکیبی، ترجمه‌ی علیرضا کیانیش و جاوید سرایی (۱۳۹۴)، تهران: نشر آبیژ.
- لطف عطا، آیناز (۱۳۸۷). تأثیر عوامل محیطی بر یادگیری و رفتار در محیط‌های آموزشی (ابتدایی) در شهر. فصلنامه مدیریت شهری، ۱۸(۲۱): ۷۴-۹۰.
- مهر علیزاده، یدالله؛ رومیانی، یونس و پارسا، عبدالله (۱۳۹۱)، بررسی مدل جریان دانش‌آموزی دوره راهنمایی تحصیلی آموزش و پرورش شهرستان اهواز، دو فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، ۱(۲): ۲۸-۵۹.
- میرغفوری، سیدحبیب اله؛ شعبانی، اکرم؛ محمدی، خدیجه و منصوری محمدآبادی، سلیمان (۱۳۹۵)، شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر بهبود کیفیت خدمات آموزشی با استفاده از رویکرد تلفیقی ویکور فازی، آموزش و ارزشیابی (علوم تربیتی)، ۹(۳۴): ۳۳-۱۳.
- Bahamonde, G., Mayday, A. (2002), *Teachers Perceptions of school culture in Relation to schools Effectiveness*. Western Michigan University.
- Clark, V.P., Creswell, J.W. (2011), "Designing and conducting mixed methods research". Retrieved on July, (25): 2014.
- Joumady O., Ris C. (2004), "Determining the relative efficiency of European Higher Education Institutions suing DEA". *Economics of Education Review*, 15 : 45-60.
- Lai Fong Cheng, A., Keung Yau, H. (2011), "Principals' and teachers' perceptions of quality management in Hong Kong primary schools". *Quality Assurance in Education*, 19(2): 170-186.
- Lincove, J. A. (2006), Efficiency, equity and girls' education". *Public Administration and Development*, 26 (4): 339-358.
- Ncube, N.J. (2009), "Managing the quality of Education in Zimbabwe": *The internal efficiency of rural day secondary schools* (Doctoral dissertation).

- Stupnytskyy, O. (2004), Secondary school's efficiency in the Czech Republic. *Center for Economic Research and Graduate Education and the Economics Institute (CERGE-EI), Prague.*
- Uline, C., Tschannen-Moran, M. (2008), "The walls speak: The interplay of quality facilities, school climate, and student achievement". *Journal of Educational Administration*, 46(1): 55-73.